

KOTIMAISEN KIRJALLISUUDEN TARKASTELUA GRANSKNING AV INHEMSK LITTERATUR

KLAUS TÖRNUDD: *Soviet Attitudes towards Non-Military Regional Co-operation*. Societas Scientiarum Fennica, Commentationes Humanarum Litterarum XXVII. 1. Helsinki 1961. 301 sivua.

Lisensiaatti Törnudd on väitöskirjassaan käynyt käsiksi aiheeseen, joka on mitä mielenkiintoisin ja ajankohtaisin, mutta samalla täysin tieteellisesti tutkittavaksi erittäin vaikea. Paitsi sitä, että monetkaan Neuvostoliiton ulkopoliittisista toimenpiteistä eivät lainkaan tule ulkopuolisten tarkkailijoiden ja tutkijoiden tietoon eikä niistä myöskään neuvostoliittolaisissa lähteissä ole löydettävissä mitään mainintoja, peitetään myös ulkopoliitikasta annetut lausunnot marksilaisen ideologian verhoon. Neuvostoliiton ulkopoliittisia asenteita tutkivan täytyy siksi omata marksilaisen ideologian perusteellisen tuntemuksen lisäksi myös kyky tunkeutua ulkopoliitiikan johdon monitasoisen porrastuman läpi kohti kommunistipuolueen keskuskomitean presidiumia, missä perustavat poliittiset ratkaisut tapahtuvat.

Törnuddin etuna on ollut meillä tutkijoilla valitettavan harvinainen venäjänkielen taito, joten hän on käynyt läpi laajan alkuperäisen kirjallisen aineiston ja tutustunut siten aiheeseensa »sisältäpäin». Tätä onkin pidettävä ainoana oikeana tapana tutkia Neuvostoliiton poliittisia motiiveja, sillä laaja ulkomainen kirjallisuus sisältää paljon epätarkkuuksia, vääriä johtopäätöksiä ja tendenssimäisyyksiä.

Tekijä lausuu itse johdatuksessaan: »Tarkoituksena ei ole tässä muotoilla tutkimukselle hypoteesia, joka sitten voitaisiin verifioida. Itse asiassa ei hypoteesin muotoileminen olisi mielekästä ennen kuin ehkä seuraavan luvun jälkeen (Neuvostoliittolainen ulkopoliitiikan teoria). Tutkimuksen ala on kuitenkin ajallisesti ja alueellisesti niin laaja ja käytettävissä olevat käsitteet niin epätarkkoja, että hypoteesi voitaisiin formuloida vain hyvin yleisesti. Siksi on pidetty suotavana jättää se kokonaan pois.»

Jotta tutkimus ei olisi jäänyt puhtaasti deskriptiiviseksi on tekijän kuitenkin ollut pakko löytää sille yleistävä teoreettinen pohja. Tämän hän löytää asettamalla ideologisen eli marksilais-leniniläisen sekä kansallisen eli voimapoliittisen motivaation toisilleen vastapoleeiksi ja tutkimalla kummalla on enemmän ollut vaikutusta ei-sotilaallisen alueellisen yhteistoiminnan alalla. Teoksensa viimeisessä luvussa tekemissään johtopäätöksissä tekijä

päättyy siihen, ettei näiden kahden motivaation keskinäistä järjestystä voida määrittää. Korkeintaan voidaan sanoa, että ne ovat keskenään jatkuvassa vuorovaikutuksessa.

Tässä tuloksessa näkyy selvänä aiheen asettama rajoitus. Neuvostoliiton suhtautuminen ei-sotilaalliseen alueelliseen yhteistoimintaan ja sotilaalliseen alueelliseen yhteistoimintaan on erottamaton kokonaisuus, jonka tutkiminen osina on perin vaikeata. Niin Stalinin kuin Hruschtshevin ulkopoliittikka osoittaa, että sotakommunismmin jälkeen ei ideologia ole voinut enää olla Neuvostoliiton poliittisille johtajille kansallisen edun yläpuolelle nouseva velvoitus ja motivaatio. Tästä ristiriidastahan juuri aiheutui »socialismi yhdessä maassa»-politiikka sekä trotskilaisia vastaan käyty kiivas taistelu. Suurvalta ei koskaan voi asettaa ideologiaa pysyvästi kansallisen etunsa yläpuolelle. Kaikille ulkopoliittisille toimenpiteille pyritään sensijaan löytämään ideologinen selitys. Eräissä tilanteissa se onnistuu hyvin, toisissa on ideologiaa joustavasti tulkittava. Ideologian asettaminen tärkeimmäksi motivaatioksi on mahdotonta myös siitä syystä, että viimeisimmänkin Neuvostoliitossa suoritettun teoreettisen tarkastelun mukaan ideologinen vastakohtaisuus kapitalististen maiden kanssa on sovittamaton kun sen sijaan muissa suhteissa voidaan soveltaa rauhanomaista rinnakkaiseloa. Ideologia on toisin sanoen liian jäykkä ulkopoliittikan perustaksi.

Vaikkakaan tutkimusta tässä ratkaisevassa motivaatiokysymyksessä ei olekaan viety riittävän pitkälle on se muissa suhteissa erittäin huolellista työtä sekä avaa monia näkymiä Neuvostoliiton poliittiseen asennoitumiseen. Tarkasteltuaan ensin lyhyesti Neuvostoliiton suhtautumista alueelliseen yhteistoimintaan ennen vuotta 1946 tekijä laajasti tarkastelee ei-sotilaallista alueellista yhteistoimintaa Euroopassa ja sen ulkopuolella kuvaten ensiksi yhteistoiminnan muodot ja syntyhistorian sekä eritellen sitten Neuvostoliiton poliittiset asenteet kussakin tapauksessa. Tämän laajan ja tutkijoille käyttökelpoisen tietoa-aineiston perusteella Törnudd vetää Neuvostoliiton tulevista asenteista seuraavat johtopäätökset, joiden edellytyksenä tietenkin on, että maailmantilanne ei nykyisestäään olennaisesti muutu:

- Kansojen välistä työnjakoa lisätään entisestään Itä-Euroopassa, joten pikkuvaltioiden keskinäinen taloudellinen riippuvuus kasvaa.
- Uusia poliittisen yhteistoiminnan elimiä ei luoda sosialistisen leirin valtioiden keskuuteen.
- Neuvostoliitto jatkaa aktiivista politiikkaansa sekä tekee uusia aloitteita niissä Yhdistyneiden Kansakuntien alueellisissa taloudellisissa neuvostoissa, joissa se on jäsenenä.
- Neuvostoliitto pyrkii solmimaan suhteet erilaisiin alueellisen yhteistoiminnan elimiin maailman kaikilla kehitysalueilla.
- Neuvostoliitto jatkaa intensiivistä propagandakamppailua kaikkia ylikansallisen taloudellisen alueellisen yhteistoiminnan muotoja vastaan länsimaailmassa. Vastaväitteet tehdään suureksi osaksi ideologiselta pohjalta, aiheutuvia eturistiriitoja ja erimielisyyksiä korostaen sekä tulkiten niitä marksilaisen teorian valossa.
- Neuvostoliitto suhtautuu jokseenkin välinpitämättömästi muihin ei-sotilaallisen alueellisen yhteistoiminnan muotoihin läntisessä maailmassa.
- Neuvostoliitto korostaa aikaisempien Idän ja Lännen alueellista yhteistoimintaa koskevien ehdotustensa tärkeyttä sekä tekee uusia ehdotuksia yhteistoiminnasta, johon Neuvostoliitto voi itse osallistua, ennen muuta taloudellisella alalla. Nämä suunnitelmat on osittain ajateltu Lännen ylikansallisen yhteistoiminnan vaihtoehdoiksi.

Viime aikojen kehitys Neuvostoliiton kosketuksissa yhteismarkkinoihin sekä erityisesti Länsi-Saksalle tehdyt yhteistoimintatarjoukset osoittavat, että Törnudd on näissä johtopäätöksissään osunut oikeaan. Sen vuoksi voidaankin otaksua, että tästä tieteellisellä objektiivisuudella suoritettua tutkimustyöstä on talouspoliittisilla asiantuntijoilamme oleva jatkuvaa hyötyä.

K. Killinen